

HAVAYOLU SEKTÖR RAPORU

İçindekiler

Tablolar/Grafikler/ Resimler	3
1. Sektör Yapısı	4
1.1.Genel	4
1.2.Uluslararası İlişkiler	5
1.3.Mevcut Durum ve Sektör Kuruluşları	6
1.3.1. Havayolu Şirketleri	8
1.3.2. Diğer Hava Aracı İşletmeleri	10
2. 2012 yılı Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri ve Öngörüler	11
2.1.Dünyada Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri	11
2.2. Türkiye’de Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri	13
2.3. Türkiye’nin Dünya ve Avrupa’daki Yeri	19
2.4. Türkiye’de Kısa Dönem Öngörüler	22
2.5. Türkiye Havayolu Ulaşımına Dair Uluslararası Öngörüler	22
2.6. Kuruluşumuz Tarafından Son Dönem İçerisinde Çalışmaları Tamamlanan /Devam Eden Önemli Öz Kaynak ve KÖİ Yatırımları	26
2.7. Kuruluşumuz Havalimanlarının Aldığı Uluslararası Ödüller	30
2.8. Kuruluşumuzun Aldığı Ödüller	32
3. Genel Değerlendirme	33
4. Kaynaklar	35

Tablo, Grafik ve Resimler

Tablolar

- 1.1 2013-2014 yılları sektörel büyüklükler
- 1.2 2005-2014 yılları havayolu şirketleri uçak sayı ve kapasiteleri
- 1.3 Hava aracı sayıları
- 2.1 2000-2014 yılları dünya tarifeli yolcu trafik gelişimi
- 2.2 Dünya bölgesel yolcu trafik ve kapasite artışları, pazar payları ve doluluk oranları

Grafikler

- 2.1 2000-2014 yılları dünya tarifeli yolcu trafik gelişimi
- 2.2 2005-2014 yılları iç hat- dış hat toplam yolcu trafik gerçekleştirmeleri
- 2.3 2014 yılı havalimanları iç hat yolcu payları
- 2.4 2014 yılı havalimanları dış hat yolcu payları
- 2.5. 2014 yılı havalimanları dış hat tarifeli-tarifersiz yolcu trafiği
- 2.6 2005-2014 iç hat-dış hat toplam uçak trafik gerçekleştirmeleri
- 2.7 2005-2014 iç hat-dış hat ticari uçak trafik gerçekleştirmeleri
- 2.8 2005-2014 iç hat-dış hat uçak başına yolcu sayıları
- 2.9 2005-2014 iç hat-dış hat toplam yük (kargo+posta+bagaj) trafik gerçekleştirmeleri
- 2.10 2005-2014 iç hat-dış hat kargo trafik gerçekleştirmeleri
- 2.11 2005-2014 overflight uçak trafik gerçekleştirmeleri
- 2.12 2005-2014 iç hat – dış hat yolcu trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri
- 2.13 2005-2014 iç hat–dış hat uçak trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri
- 2.14: 2005-2014 iç hat–dış hat yük (kargo, posta, bagaj) trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri
- Grafik-2.15: 2005-2014 overflight uçak trafik gerçekleştirmeleri 2015-2017 DHMİ tahminleri

Resimler

- 1.1 İç hat seferleri yapılan merkezler
- 1.2 Dış hat seferleri yapılan merkezler

1. Sektör Yapısı

1.1. Genel

Havacılık ve Uzay Teknolojileri, dünyada baş döndürücü bir hızla gelişmekte, gerek uluslararası gerekse kıtalararası entegrasyon ve bütünleşmede büyük rol oynamakta, hatta öncülük etmektedir. Havacılık sektörü, 2003 yılından itibaren yakalanan istikrar, alınan tedbirler ve serbestleşme politikası ile yılda ortalama %10'un üzerinde büyümüş ve bu büyüme, ülkemizin ekonomik gelişim ile zenginliğinde önemli bir aktör haline gelmesini sağlamıştır.

Hava ulaşımının geliştirilmesi; uluslararası ticaretin genişlemesini ve insanların daha hızlı ve kolay seyahat etmesini ve turizmin gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca modern ve güvenilir bir havacılık sistemi, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki hedeflerinin gerçekleştirilmesine de katkı vermektedir.

Hava taşımacılığının ülkelerin istikbalinde taşıdığı önem çerçevesinde Bakanlığımız tarafından sektörün geliştirilmesi amacıyla köklü adımlar atılarak, havacılık faaliyetlerinin özel sektöre ve rekabete açılması sağlanmıştır. Rekabetin itici gücüyle büyük bir gelişim ve dönüşüm yaşayan sivil havacılığımız, başarı hikayesi ile dünya havacılığının odak noktası haline gelmiştir.

Havayolu ile yolcu ve kargo taşımacılığı hız kesmeden büyümesine devam ederek tarihin en yüksek değerlerine ulaşmıştır. ICAO tarafından yayınlanan kesin olmayan ilk verilere göre¹ 2013 yılına göre %5,9 artış ile toplam 3,2 milyar tarifeli yolcu taşımacılığı (gelen-giden 6,4 milyar) gerçekleşmiş, 2014 yılı tarifeli uçak kalkış sayısı da tüm zamanların en yüksekleri olarak 33 milyona ulaşmıştır. Dünya kargo trafiğinde de 2013 yılına göre yük ton-km. bazında %4,6 artış yaşanmıştır.

2014 yılı havayolu taşıyıcılar bağlamında da, taşınan yolcu sayısı ve elde edilen gelir olarak çok başarılı geçmiştir. IATA, toplam 16.162 merkez arasında tarifeli uçuşlar yapılarak ücretli yolcu-km. bazında %5,7, arz edilen koltuk-km. bazında ise %5,9 artış yaşandığını açıklamıştır. Havayolu taşıyıcılarının özellikle son

¹ICAO Basın Bülteni; 18 Aralık 2014 (<http://www.icao.int/Newsroom/Pages/Strong-Passenger-Results-and-a-Rebound-for-Freight-Traffic-in-2014.aspx>)

aylarda 60 ABD dolarına kadar gerileyen petrol fiyatları bağlamında toplam 19,9 milyar ABD doları kar etmesi beklenmektedir².

Uluslararası kuruluşlar ve büyük uçak imalatçılarının orta ve uzun dönem tahmin çalışmaları, yıllık ortalama %5 büyümenin 2030'lu yıllara kadar süreceği yönündedir. En hızlı büyüme Asya Pasifik ve Ortadoğu Bölgelerinde beklenmektedir. Kuzey Atlantik ve Avrupa'daki büyüme dünya ortalamalarının altında seyretmektedir.

Türkiye'de de son yıllarda sürekli dünya ortalamalarının üzerinde seyreden yolcu trafik artışları devam etmiş, 2014 yılında bir önceki yıla göre iç hat yolcu trafiği %12,2 artış ile 85.416.166'ya, dış hat yolcu trafiği de %9,6 artış ile 80.304.068'e ulaşmıştır. Bu şekilde 2014 yılı toplam yolcu trafiği %10,9 artış ile 165.720.234 olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılında, iç hatlarda 6 havayolu şirketimiz, 7 merkezden toplam 53 noktaya sefer yapmıştır. Dış hatlarda ise 108 ülkede toplam 237 noktaya sefer yapılmıştır.

31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla, 12 havayolu, 50 hava taksi, 65 genel havacılık, 25 balon ve 39 zirai ilaçlama işletmesi 1.231 uçak ile faaliyettedir (2015 yılı Ocak sonu; 1.245 hava aracı).

2013 yılına göre, havayolu şirketlerimizin 385 olan uçak sayısı 422'ye, 66.639 olan toplam koltuk kapasitesi de 76.297'ye yükselmiştir. Kargo taşıma kapasitesi ise 5 uçağın filolardan ayrılmasıyla 1.639.130 kg.'dan 1.349.875 kg.'a gerilemiştir.

Sivil havacılık sektöründe çalışan sayısı 180.570'e, sivil havacılık sektör cirosu da 23,8 milyar ABD dolarını çıkmıştır.

1.2. Uluslararası İlişkiler

Ülkemiz, Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO), Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) ve Avrupa Hava Seyrüseferi Emniyeti Teşkilatı (EUROCONTROL) üyesidir. Uluslararası ve bölgesel düzeyde birçok ortak çalışma içinde aktif olarak yer alınmaktadır. ECAC Başkan Yardımcılığı (SHGM Genel Müdürü), EUROCONTROL Geçici Konsey Başkanlığı (SHGM Genel Müdür Yardımcısı), ICAO Avrupa Kuzey Atlantik Bölgesel Havacılık Emniyet

²IATA; Aralık 2014, Airline Profitability Improves with Falling Oil Prices (<http://www.iataiorg/pr/Pages/2014-12-10-01.aspx>)

Grubu Başkan Yardımcılığı, EUROCONTROL SRC (Emniyet Düzenleme Komisyonu) Başkan Yardımcılığı ve D8 Sivil Havacılık Komisyonu Başkan Yardımcılığı, JAA (Ortak Havacılık Otoriteleri – TO; Eğitim Örgütü) Yönetim Kurulu Üyeliği ve Başkan Yardımcılığı görevleri buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca EASA (Avrupa Havacılık Güvenliği Ajansı, ATA (Uluslararası Hava Taşıyıcılar Birliği), ACI (Uluslararası Havaalanları Konseyi) vb. uluslararası kuruluşların çalışmalarına da iştirak edilmektedir.

Bu kapsamda; EUROCONTROL bünyesinde açılan irtibat ofisinde bir SHGM personeli göreve başlamıştır. EASA'da da ikişer yıl süreli geçici görevlendirilmeler yapılmıştır. IATA ile 2013 yılında imzalanan mutabakat protokolü çerçevesinde "Güvenli Kargo" çalışmaları sürdürülmektedir. ACI ile de işbirliğini geliştirme protokolü imzalanmıştır.

Asırlar boyunca ticaret yolları doğudan batıya gitmekte iken, özellikle 2008-2009 küresel ekonomik kriz sonrasında, batıdan doğuya (Kuzey Atlantik-Avrupa bölgesinden, Asya Pasifik-Ortadoğu bölgesine doğru) bir kayma başlamıştır. Gerek uluslararası sivil havacılık kuruluşları, gerekse uçak imalatçılarının ileriki yıllara yönelik eğilim/tahmin çalışmalarında bu yeni gelişmeye önemle dikkat çekilmekte, bu bölgede uçak trafiği ve yolcu taşımacılığında daha yüksek artışlar yaşanmasının beklendiği belirtilmektedir. Ülkemizde, coğrafik konum olarak batı ile doğu arasında, yeni gelişme bölgelerinin tam ortasında bir köprü-kavşak konumundadır.

Ülkemizin sivil havayolu taşımacılık faaliyetlerini dünya çapında yaygınlaştırma hedefi doğrultusunda, 2014 yılında da ikili hava ulaştırma anlaşmaları yapılmasına ağırlık verilmiş toplam anlaşma yapılan ülke sayısı 157'den 163'e yükselmiştir. Bu kapsamda, yıl içinde toplam 54 görüşme gerçekleştirilmiş, birçok ülke ile de mevcut anlaşmalar yenilenmiştir.

Öte yandan, ülkemizin dünya sivil havacılık faaliyetlerinde daha etkin rol üstlenmesine yönelik çalışmalar da sürmekte olup, 2016 yılında ICAO Konsey üyeliği için başlatılan girişimler sürdürülmektedir. 2013 yılında ECAC ile sağlanan genel mutabakat çerçevesinde, Konsey üyeliğine adaylığımızın, Avrupa'nın 8 olan kontenjanı içinden yapılması öngörülmektedir. Konsey üyeliği için ICAO üyesi tüm devletlere resmi bildirim yapılmıştır.

1.3. Mevcut Durum ve Sektör Kuruluşları

Bakanlığımız tarafından "sivil havacılık" alanında oluşturulan mevzuata uygun olarak geliştirilen politikalar çerçevesinde seyahat maliyetlerindeki düşme, havalimanlarının fiziki şartlarının iyileştirilmesi ve modern bir çehreye kavuşturulması, yeni havalimanlarının dünyadaki rakipleriyle yarışacak nitelikte

inşa edilmesi gibi faktörler sektöre ivme kazandırmıştır. “Her Türk Vatandaşı Hayatında En Az Bir Kere Uçağa Binecek” sloganıyla yola çıkılarak 2003 yılında başlatılan “Havacılıkta Serbestleşme Projesi” ile çapraz uçuşların canlandırılması sonucunda gerek taşınan yolcu sayısında gerekse uçuş sayısında önemli artışlar gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizdeki aktif havalimanı sayısı 2003 yılında 26 iken 2015 yılında 55'e, iç hatlardaki yolcu sayısı 9 kat bir artışla 2014'te 85,4 milyona, havayolunu kullanan toplam yolcu sayısı ise yaklaşık 5 kat artarak 2014 yılı sonunda 165,7 milyona ulaşmıştır. 2015 yılı Haziran Ayı sonu itibarıyla 81 milyon olan toplam yolcu sayısının 2015 yılı sonunda yaklaşık 178 milyona ulaşması beklenmektedir.

31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla ülkemiz sivil havacılık sektörü yapısını aşağıdaki şekilde özetlememiz mümkündür (Tablo-1.1'de detaylı bilgi verilmiştir).

- 38 adedi uluslararası tarifeli-tarifesiz iç hat/dış hat, 15 adedi ise sadece iç hat seferlere açık toplam 53 havalimanı ve 69 heliport,
- 12'si havayolu şirketi, toplam 191 havacılık işletmesi,
- 422'si havayolu şirketlerinde toplam 1.231 hava aracı,
- Havayolu şirketlerinde toplamda, 76.297 koltuk kapasitesi, 1.349.875 kg. kargo taşıma kapasitesi,
- 43 uçuş (ve tip) eğitim kuruluşu, 61 bakım organizasyonu,
- 3'ü A Grubu, 47 yer hizmetleri kuruluşu...

2013 ve 2014 YILLARI SEKTÖREL BÜYÜKLÜKLER					
Hava Taşıma İşletmeleri		2013	2014	Hava Araçları	
Havayolu İşletmesi		13*	12*	Havayolu İşletmeleri	
Hava Taksi İşletmesi		53	50	Hava Taksi İşletmeleri	
Genel Havacılık İşletmesi		53	65	Genel Havacılık	
Balon İşletmesi		22	25	Balon İşletmesi	
Zirai İlaçlama İşletmesi		39	39	Zirai İlaçlama İşletmeleri	
Toplam		180	191	Toplam	
*1'i yolcu ve kargo, 3'ü sadece kargo					
Sivil Hava Trafikine Açık Havalimanları*				2015 Ocak Sonu; 1.245	
DHMİ Tarafından İşletilen		47	47	Yer Hizmetleri Kuruluşları	
Diğer Şirketlerce İşletilen		5	6	A Grubu	
Toplam		52	53	B Grubu	
*Önceden müsaadeye tabi askeri havalimanları ile özel kullanımlı havalimanları dâhil değildir.					
Özel Sektör Terminal İşleticileri				C Grubu	
Dış Hat		9	9	Yetkilendirme	
İç Hat		7	8	Toplam	
Heliport'lar		54	69	47	
Bakım ve Eğitim İşletmeleri					
				Bakım Organizasyonu	
				Uçuş Eğitim Org.	
				Tıp Eğitim Organizasyonu	
				Toplam	
				100	
				104	

Tablo-1.1: 2013-2014 yılları sektörel büyüklükler (Kaynak; SHGM)

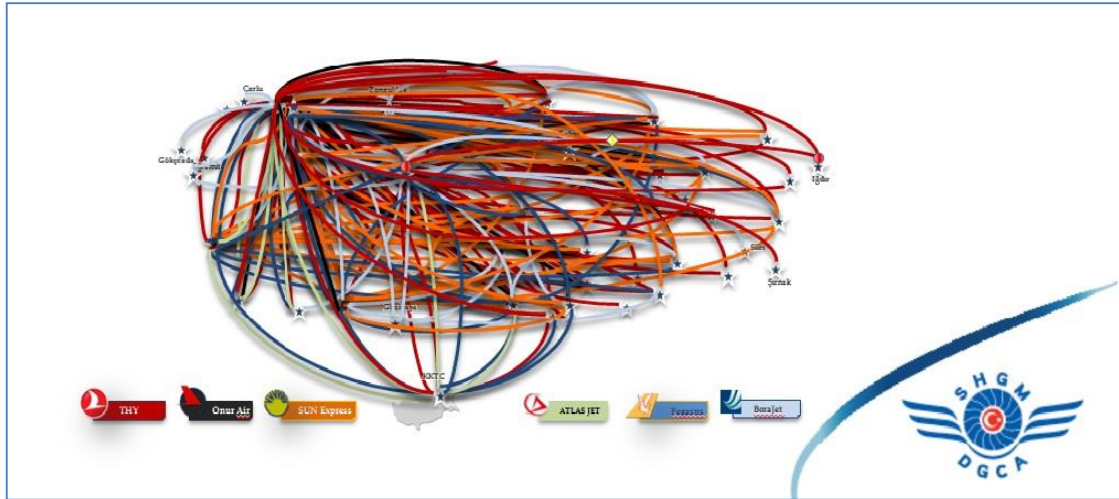
1.3.1. Havayolu Şirketleri

Ülkemiz sivil havacılık sektöründe, 12 havayolu şirketi faaliyet göstermekte olup bunlardan 3'ü sadece kargo olmak üzere 4'ü kargo uçaklarıyla kargo taşımacılığı da yapmaktadır. Havayolu şirketlerinin 2013 yılında 385 olan uçak sayısı, 2014 yılında 37 artışla 422'ye yükselmiştir. Havayolu filomuzun toplam koltuk kapasitesi 76.297, kargo uçakları yük kapasitesi de 1.349.875 kg'dır. 2005-2014 yılları arası filo büyüklükleri de Tablo-1.2'de, 2014 yılı uçak/kapasite bilgileri de Tablo-1.2'de gösterilmiştir.

Hava Yolu Şirketleri Uçak Sayı ve Kapasiteleri						
Yıl	Uçak Sayısı	% Artış	Koltuk Sayısı	% Artış	Kargo Kaps (kg)	% Artış
2005	240	18,8	39.903	16	649.562	37,7
2006	259	7,9	42.335	6,1	873.539	34,5
2007	250	-	40.185	-	962.539	10,2
2008	270	8	43.524	8,3	1.093.096	13,6
2009	297	10	47.972	10,2	1.212.108	10,9
2010	349	17,5	56.638	18,1	1.118.933	-
2011	346	-	55.662	-	1.136.866	1,6
2012	370	6,9	65.208	17,1	1.264.513	11,2
2013	385	4,1	66.639	2,6	1.639.130	29,3
2014	422	9,6	76.297	14,5	1.349.875	-

Tablo 1-2: 2005-2014 yılları havayolu şirketleri uçak sayı ve kapasiteleri (Kaynak; SHGM)

2014 yılında, uçulan toplam uçuş noktası, iç hatlarda 6 havayolu şirketi ile 7 merkezden 53 nokta, dış hatlarda ise 108 ülkede 237 nokta olarak gerçekleşmiştir. (Resim-1.7 ve 1.8).

Resim-1.7: İç hat seferleri yapılan merkezler (Kaynak; SHGM)

Resim-1.8: Dış hat seferleri yapılan merkezler (Kaynak; SHGM)

1.3.2. Diğer Hava Aracı İşletmeleri

2014 yılında hava taksi sayısı 53'den 50'ye düşmüş, genel havacılık işletme sayısı ise 12 artış ile 53'den 65'e yükselmiştir. Balon işletmeleri sayısı da 3 artış ile 22'den 25'e çıkmıştır (Tablo-1.1 ve 1.3).

Uçakla zirai mücadele işletmelerinde durağanlık devam etmiştir.

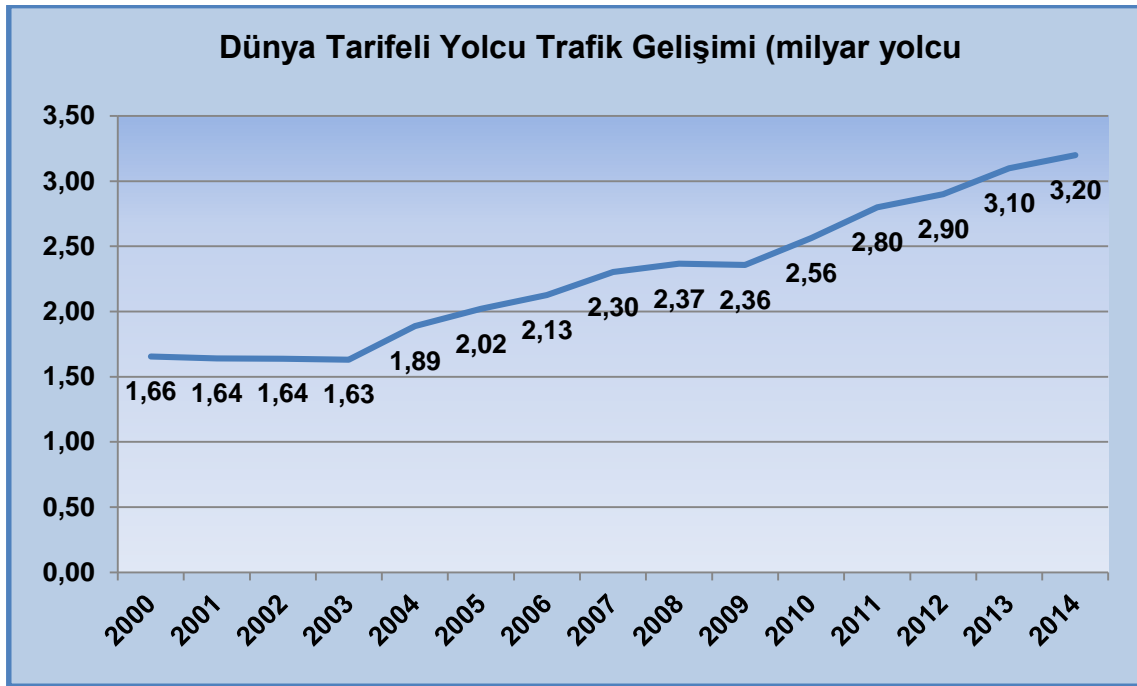
Hava Aracı Sayıları							
Yıl	Hava Yolu	Hava Taksi	Genel Havacılık	Balon	Zirai Mücadele	Toplam	% Artış
2005	240	157	181	36	123	737	10,0
2006	259	192	189	43	127	810	9,9
2007	250	243	192	44	78	807	-
2008	270	245	196	57	63	831	3,0
2009	297	251	213	67	60	888	6,9
2010	349	253	226	97	59	984	10,8
2011	346	259	241	108	69	1.023	4,0
2012	370	267	243	167	60	1.107	8,2
2013	385	214	283	203	58	1.143	3,3
2014	422	212	322	213	62	1.231	7,7

Tablo-1.3: Hava aracı sayıları (Kaynak; SHGM)

2. 2014 Yılı Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri ve Öngörüler*

2.1. Dünyada Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri

2014 yılı havayolu yolcu ve kargo taşımacılığı bağlamında oldukça başarılı geçmiştir. ICAO tarafından yayınlanan kesin olmayan ilk verilere göre³ 2013 yılına göre %5,9 artış ile toplam 3,2 milyar tarifeli yolcu taşımacılığı gerçekleşmiştir. 2014 yılı tarifeli uçak kalkış sayısı da tüm zamanların en yükseği olarak 33 milyon olmuştur. ICAO, bu gelişme bağlamında 2030 yılında 6,4 milyar yolcu sayısına ulaşılacağını tahmin etmektedir.

Grafik-2.1: 2000-2014 yılları dünya tarifeli yolcu trafik gelişimi (Kaynak; ICAO İstatistikleri)

ICAO, ücretli yolcu km. (RPK; revenue per km) sayılarına göre, 2012/2013 yılında %5,5 olan artışın, 2013/2014 yılında %5,9 olarak gerçekleştiğini belirtmektedir (IATA ise, %5,7 artış olduğunu açıklamıştır⁴). Ücretli yolcu taşımacılığında Asya Pasifik Bölgesi toplamdan %31 pay alarak ile büyümesini sürdürmüştür. Son yıllarda hızla büyümekte olan Asya Pasifik Bölgesini, %27 ile Kuzey Amerika, %25 ile Avrupa, %9 ile Ortadoğu, %5,9 ile Latin Amerika ve

³ ICAO Basın Bülteni; 18 Aralık 2014 (<http://www.icao.int/Newsroom/Pages/Strong-Passenger-Results-and-a-Rebound-for-Freight-Traffic-in-2014.aspx>)

⁴ IATA Tahminleri; Aralık 2014 (<http://www.iata.org/whatwedo/Documents/economics/Central-forecast-Dec-2014-Figures.pdf>)

* uluslararası kuruluşların istatistiki sonuçları yıl sonu itibariyle yayınlandığı için 2014 yılı sonu değerlendirmeye alınmıştır.

Karaibler ile %1,5 pay ile Afrika izlemiştir. Bölgeler içinde en yüksek yıllık artış %9,8 ile Ortadoğu'da yaşanmıştır.

Uluslararası tarifeli yolcu bağlamında, 2012/2013 yılında %5,7 olan artış oranı bu defa %6,3 olarak gerçekleşmiş, Avrupa tarifeli yolcu trafiği 2014 yılı içinde artışa geçerek %38 pay ile ilk sırada yer almıştır. Avrupa'yı, Asya Pasifik ve Ortadoğu izlemiştir

2014 YILI BÖLGESEL YOLCU TRAFİK VE KAPASİTE ARTIŞLARI, PAZAR PAYLARI VE DOLULUK ORANLARI								
BÖLGELER	ULUSLARARASI		İÇ HAT		TOPLAM		KAPSARTIŞI	DOLULUK ORANI
	Artış %	Pay %	Artış %	Pay %	Artış %	Pay %	ASKs	LF %
AFRİKA	1.7	3.0	0.6	1	1.5	2	2.1	68.3
ASYA ve PASİFİK	5.8	27.0	7.9	38	6.7	31	7.2	77.4
AVRUPA	5.7	38.0	5.8	9	5.7	27	5.2	80.4
LAT. AMERİKA VE KARAİBLER	6.2	4.0	5.6	7	5.9	5	5.3	77.8
ORTA DOĞU	13.4	14.0	3.6	1	12.8	9	12.5	77.7
KUZAY AMERİKA	3.1	14.0	2.9	44	3.0	25	2.6	83.5
DÜNYA	6.3	100	5.1	100	5.9	100	5.7	79.5

Tablo 2-1: Dünya bölgesel yolcu trafik ve kapasite artışları, pazar payları ve doluluk oranları (Kaynak; ICAO)

İç hatlarda ise, 2013/2014 artışı %5,1 olup Kuzey Amerika (%44) ile Asya Pasifik (%38) bölgeleri toplam trafiğin %82'sini oluşturmuştur. 2013 yılına göre %7,9 artış yaşanan Asya Pasifik bölgesinde, tüm trafiğin tek başına %60'ına sahip Çin'in iç hat seferlerindeki artış önemli etken olmuştur.

Arz edilen kapasiteler bağlamında, arz edilen koltuk km.'de (ASKs) 2013 yılına göre %5,7 artış yaşanmıştır (IATA; %5,5). Uçaklardaki yolcu doluluk oranları da (LF) artmış, Kuzey Amerika'da %85,3 doluluk oranına ulaşılmıştır. Avrupa'daki uçak doluluk oranı %80,4 olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılında dünya kargo trafiği de 2013 yılına göre %4,6 artış göstermiş, dünya kargo taşımacılığında en yüksek payı %40 ile yine Asya Pasifik bölgesi almıştır. Takiben, Avrupa %22, Kuzey Amerika %21 ve Ortadoğu %11,3 pay almışlardır.

IATA, 2014 yılının üyesi hava taşıyıcılar bağlamında çok başarılı geçtiğini ifade ile toplam 16.162 merkez arasında tarifeli uçuşlar yapılarak ücretli yolcu-km. (RPK) bazında %5,7, arz edilen koltuk-km. (ASKS) bazında ise %5,5 artış yaşandığını ve havayolu taşıyıcılarının toplam 19,9 milyar ABD doları kar etmesinin beklendiğini açıklamıştır⁵. IATA, ayrıca, 2014 yılında yakıt giderlerinin toplam işletme giderleri içindeki payının %29 olarak gerçekleştiğini, 2015 yılında ise bu oranın %26'ya gerilemesinin beklendiğini belirtmiştir. IATA'nın 2015 yılı petrol (brent) ücret beklentisi ortalama 85 ABD doları/varildir.

2015 yılında havayolu taşıyıcıları karının 25 milyar ABD dolarına yükselmesi beklenmektedir. Bu şekilde, 2013 yılında 3,38 dolar olarak gerçekleşen, 2014 yılında 6,02 dolar olan yolcu başına kar, 2015 yılında 7,08 dolara yükselecektir.

Uçak imalatçıları verilerine göre; Airbus⁶ 2014 yılı içinde toplam 1.031 sipariş almış, 554 uçak teslim etmiştir. Boeing⁷ ise, 1.432 sipariş almış, 723 uçak teslim etmiştir. Bu şekilde, iki büyük uçak imalatçısının 2014 yılı içindeki toplam uçak siparişi 2.464, uçak teslimatı ise 1.277 uçak olarak gerçekleşmiştir. Halen, dünyada 8.064 Airbus ile 13.000 civarında Boeing uçağı hizmet vermektedir (IATA 2014 yılı içinde aynı kapsamdaki toplam uçak teslimatını 1.700, toplam dünya uçak filosunu da 26.995 olarak vermektedir).

2.2. Türkiye'de Hava Taşımacılık Gerçekleşmeleri

Türkiye'de özellikle 2003 yılında başlatılan bölgesel havacılık politikası bağlamında sivil hava taşımacılık faaliyetleri oldukça hızlı bir gelişim içine girmiştir. Son on yılda (2005-2014) ticari uçuş sayısı %139, taşınan yolcu sayısı %198 ve taşınan kargo miktarı %154 artış göstermiştir. 2013 yılında 149.430.421 olan iç hat-dış hat toplam yolcu sayısı %10,9 artış ile 2014 yılında 165.720.234'e yükselmiştir (Grafik-2.2). İç hatların toplam yolcu içindeki payı %52 olarak gerçekleşmiştir.

Toplam yolcu sayısı artışında, Gazipaşa Alanya (+%114), İstanbul Sabiha Gökçen (+%27), Gaziantep (+%14) ve İstanbul Atatürk (+%11) Havalimanları dikkat çekmektedir. Yoğun turist trafiğine sahip Antalya (+%5), Muğla Dalaman (+%6) ve Muğla Milas-Bodrum (+%6) Havalimanları yolcu trafiğinde ise geçmiş yıllara göre durağanlık yaşanmıştır.

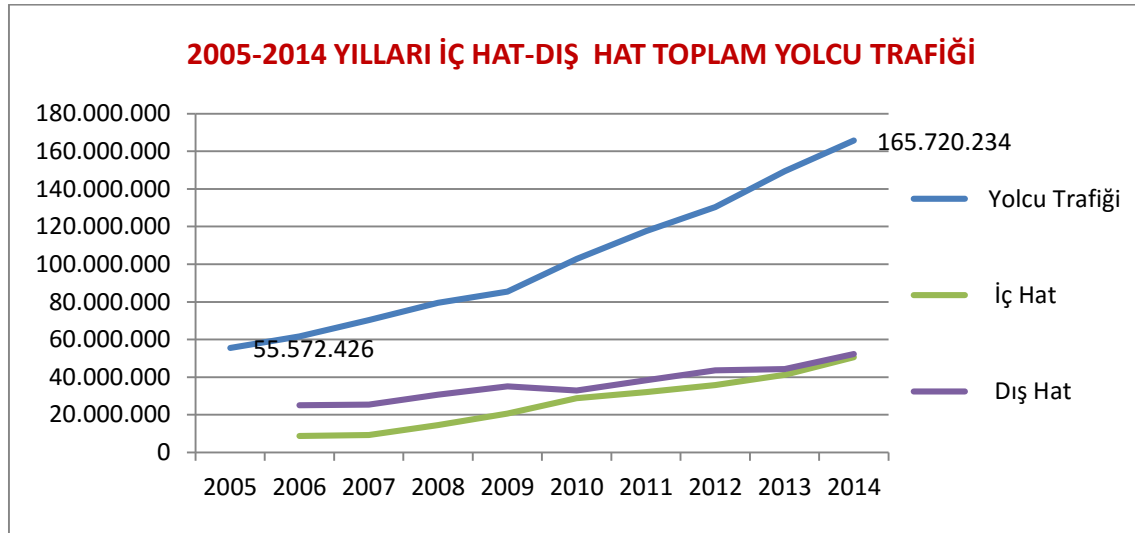
⁵IATA; Aralık 2014, Airline Profitability Improves with Falling Oil Prices (<http://www.iata.org/pr/Pages/2014-12-10-01.aspx>)

⁶ www.airbus.com

⁷ www.boeing.com

2012 yılında yolcu bazında Avrupa sıralamasında 6. olan ülkemiz 2013 yılında İtalya'yı geride bırakarak Avrupa'da 5. sıraya yerleşmişti⁸. 2014 yılı kesin verileri henüz belli olmamakla birlikte 5. sıradaki yerimizi koruduğumuz tahmin edilmektedir. Uluslararası Havalimanları Konseyi'nin (ACI) 2014 yılı kesinleşmemiş önemli havalimanları yolcu verilerine göre, yolcu artış oranı sıralamasında %27 büyüme ile İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı Avrupa'da ikinci olmuştur. İstanbul Atatürk Havalimanı gerçekleşen %11 yolcu artışı ile Avrupa'da 9. sırada yer almıştır. İstanbul Atatürk Havalimanı, 2014 yılında ortalama kalkış sayılarına göre de, Avrupa'da 5. sırada yer almıştır⁹.

2013 yılında 76.148.526 olarak gerçekleşen iç hat yolcu trafiği, 2014 yılında %12,2 artışla; 85.416.166'ya, dış hat yolcu trafiği 73.281.895'ten %9,6 artışla 80.304.068'e, toplam yolcu trafiği de 149.430.421'den %10,9 artışla **165.720.234**'e yükselmiştir (Grafik-2.2). Yolcu trafiği 461.105 direkt transit yolcu ile birlikte 166.181.339 olarak gerçekleşmiştir.

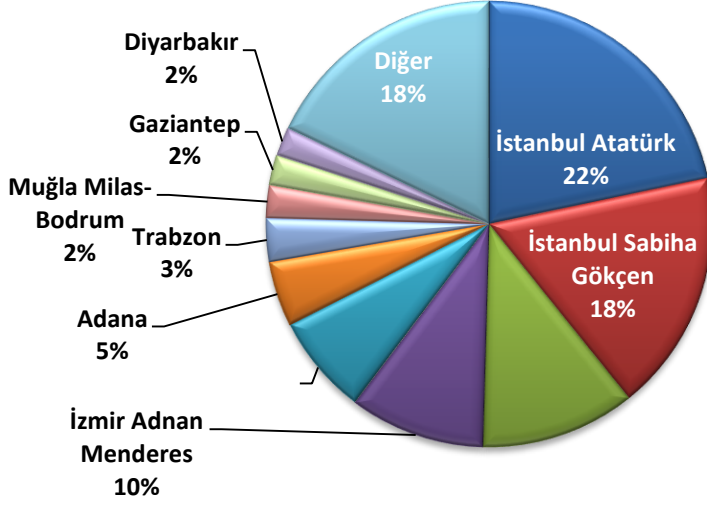
Grafik-2.2: 2005-2014 yılları iç hat- dış hat toplam yolcu trafik gerçekleştirmeleri (Kaynak; DHMI)

İç hat yolcu trafiğinin önemli bir bölümü İstanbul Atatürk (%22), İstanbul Sabiha Gökçen (%18), Ankara Esenboğa (%11), İzmir Adnan Menderes (%10) ve Antalya (%7) Havalimanlarından gerçekleşmiştir (Grafik-2.3).

⁸ ACI Pax Flash Passenger 2014 Report (<http://www.aci.aero>)

⁹ EUROCONTROL Skyway Magazine- Spring 2015 (<https://www.eurocontrol.int/publications/skyway-no-62-spring-2015>)

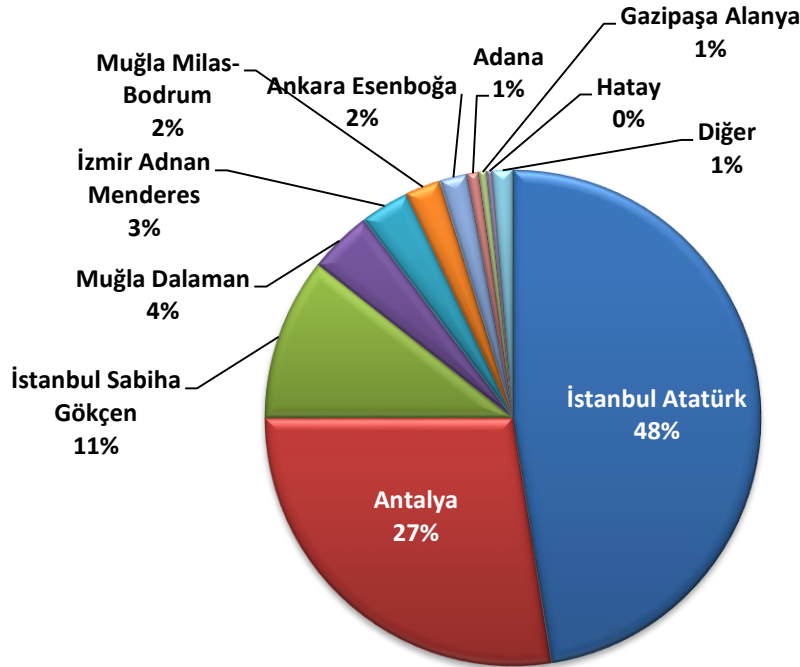
2014 Yılı Havalimanları İç Hat Yolcu Payları

Grafik-2.3: 2014 yılı havalimanları iç hat yolcu payları (Kaynak; DHMİ)

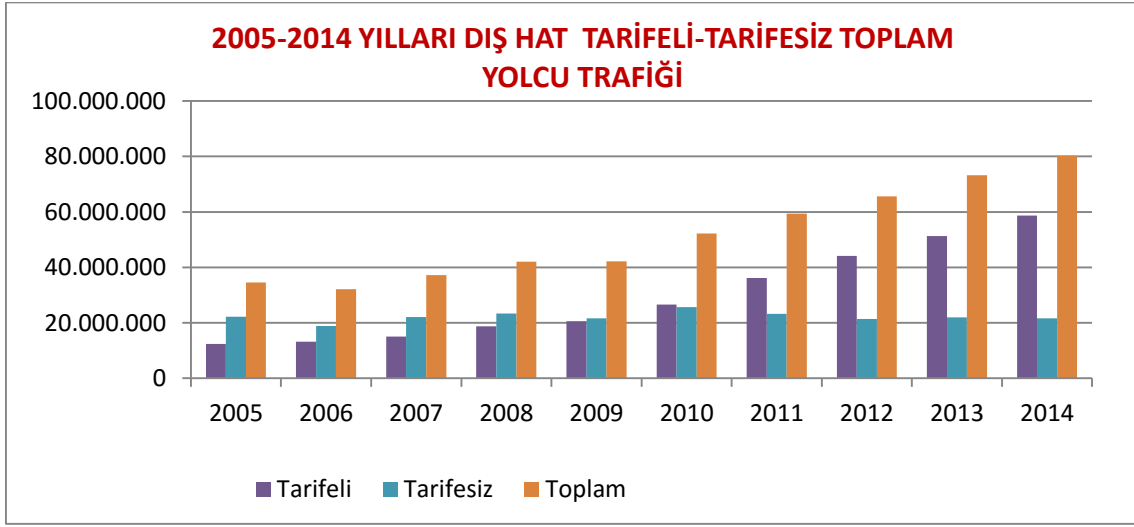
2014 yılında, en fazla toplam dış hat yolcu trafiği, İstanbul Atatürk (%48), Antalya (%27), İstanbul Sabiha Gökçen (%11) ve Muğla Dalaman (%4) Havalimanlarında gerçekleşmiştir (Grafik-2.4).

2014 Yılı Havalimanları Dış Hat Yolcu Payları

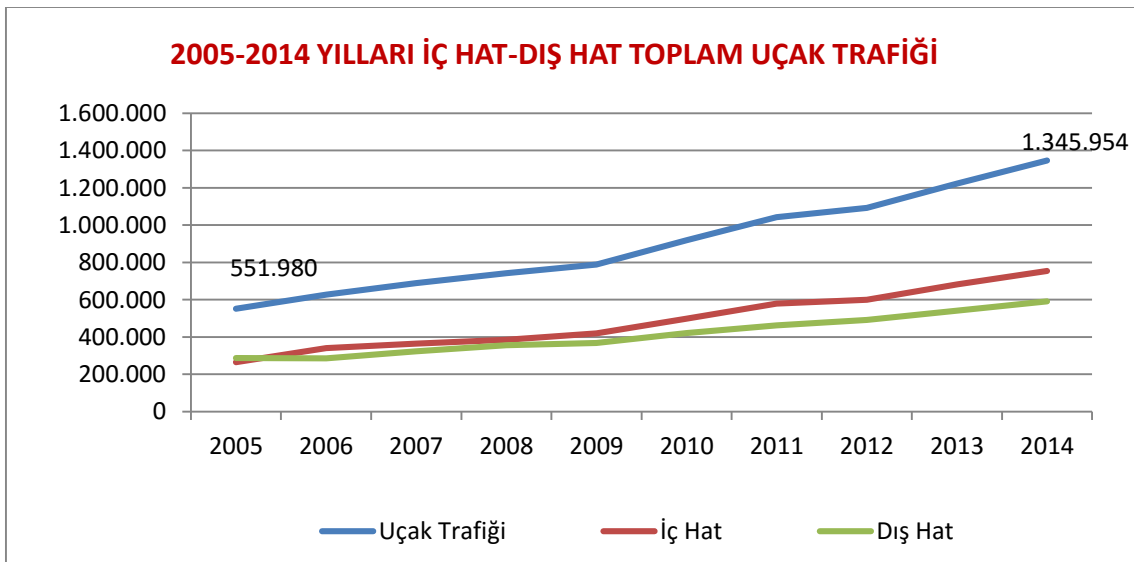
Grafik-2.4: 2014 yılı havalimanları dış hat yolcu payları (Kaynak; DHMİ)

2014 yılında 58.719.625'i tarifeli, 21.584.443'ü tarifersiz olmak üzere toplamda 80.304.068 dış hat yolcu trafiği gerçekleşmiştir (Grafik-2.5).

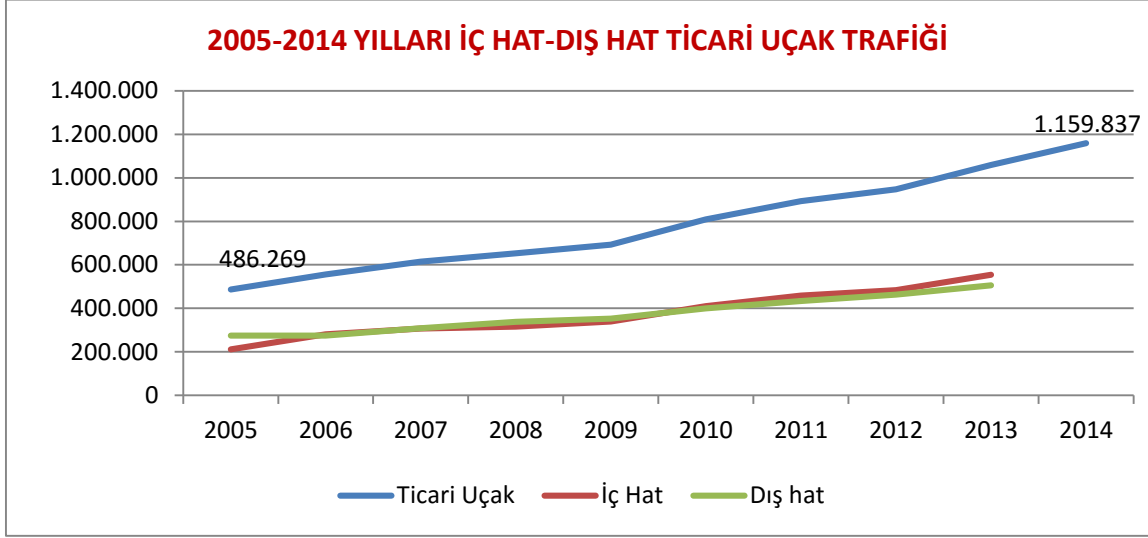
Grafik-2.5: 2014 yılı havalimanları dış hat tarifeli-tarifersiz yolcu trafiği (Kaynak; DHMİ)

2013 yılında 1.223.795 olarak gerçekleşen toplam uçak trafiği (inen+kalkan), 2014 yılında %10 artışla **1.345.954**'e ulaşmıştır (Grafik-2.6). 2013 yılında 682.685 olarak gerçekleşen iç hat uçak trafiği, 2014 yılında %10,5 artışla 754.259'a; dış hat uçak trafiği ise 541.110'dan %9,3 artışla 591.695'e yükselmiştir.

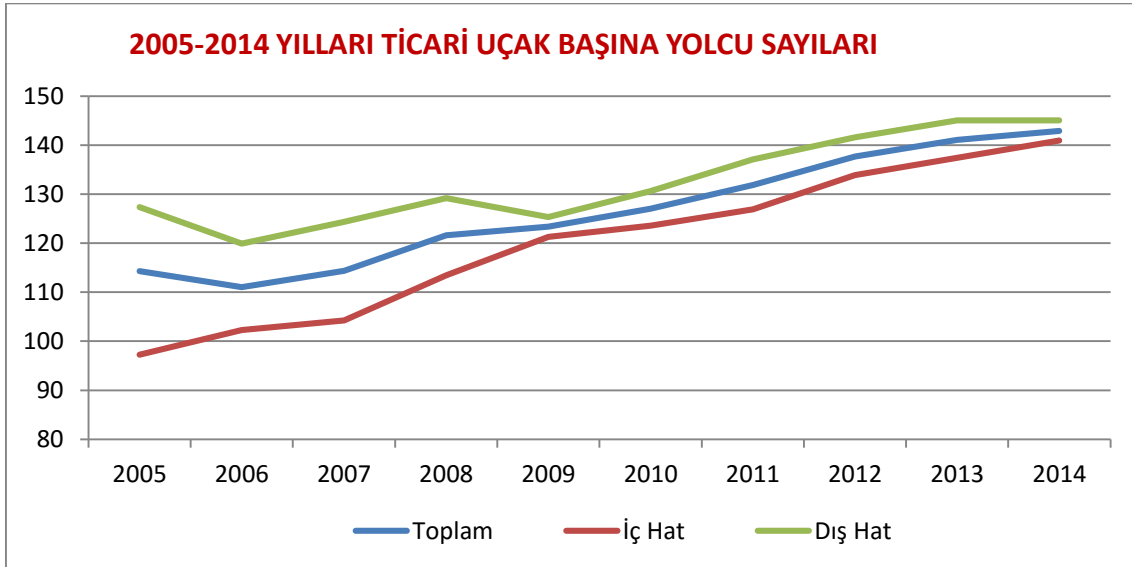
Grafik-2.6: 2005-2014 iç hat-dış hat toplam uçak trafik gerçekleştirmeleri (Kaynak; DHMİ)

2013 yılında 1.059.391 olan ticari uçak trafiği, 2014 yılında %9,5 artışla **1.159.837**'ye yükselmiştir. Havalimanlarında, iç hat ticari uçak trafiği 606.063, dış hat ticari uçak trafiği de 553.774'tür. (Grafik-2.7).

Grafik-2.7: 2005-2014 iç hat-dış hat ticari uçak trafik gerçekleştirmeleri (Kaynak; DHMİ)

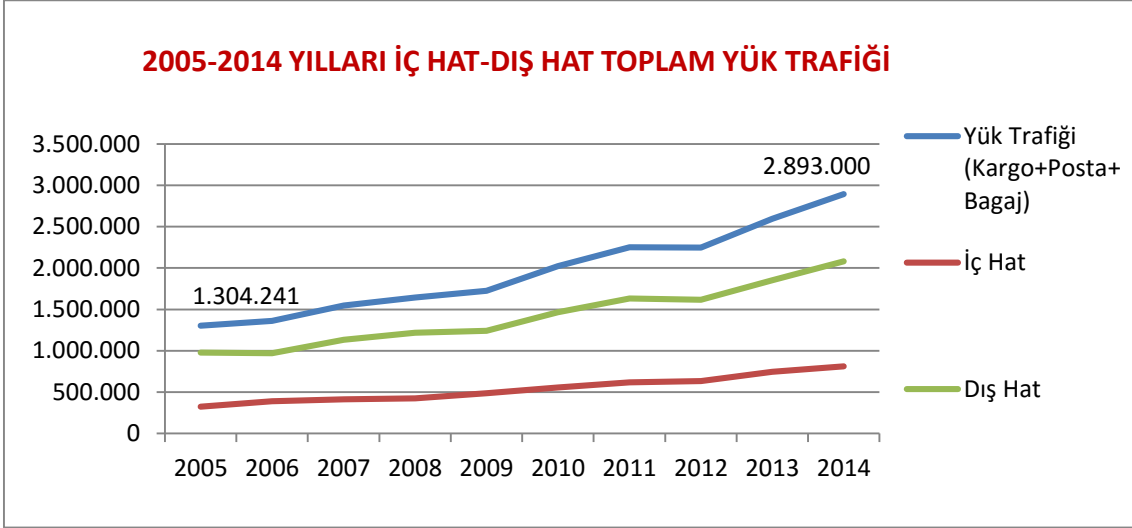
2014 yılında, ticari uçak başına iç hatlarda 141 yolcu, dış hatlarda 145 yolcu olmak üzere ortalama ticari uçak başına **143** yolcu sayısı gerçekleşmiştir (Grafik-2.8).

Grafik-2.8: 2005-2014 iç hat- dış hat uçak başına yolcu sayıları (Kaynak; DHM)

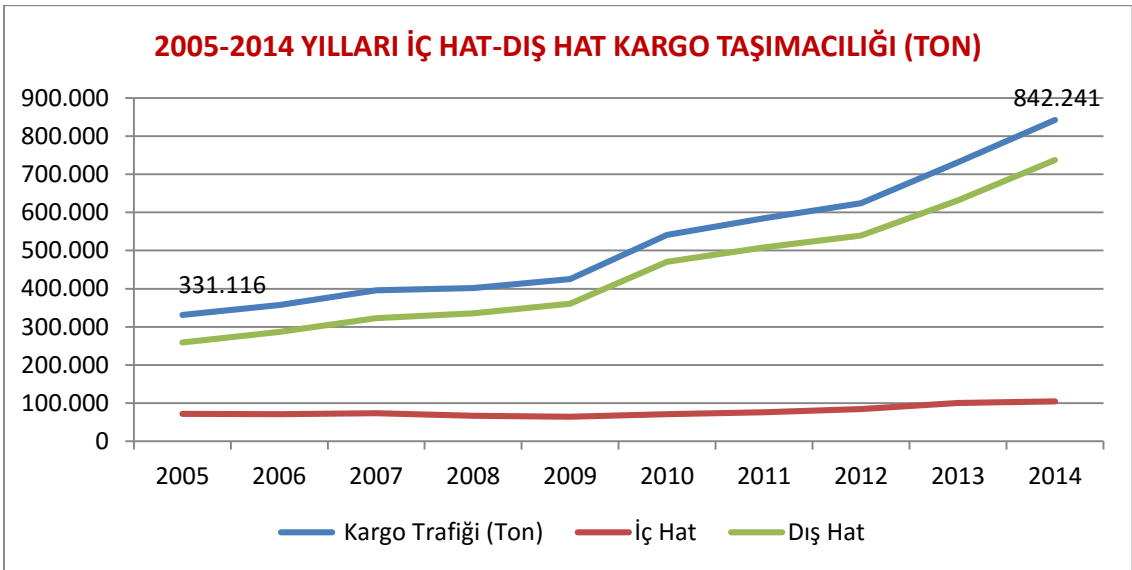
Yük trafiğinin büyük ölçüde dış ticaret ve talep gelişmelerine bağlı olduğu söylenebilir. 2013 yılında 2.595.317 ton olarak gerçekleşen toplam yük (kargo+posta+bagaj) hareketi, 2014 yılında **2.893.000 ton** olmuştur (Grafik-2.9).

2013 yılında 744.028 ton olarak gerçekleşen iç hat yük trafiği, 2014 yılında %9 artışla 810.858 ton; dış hat yük trafiği ise 1.851.289 ton'dan %12,5 artışla 2.082.142 ton olmuştur.

Grafik-2.9: 2005-2014 iç hat- dış hat toplam yük (kargo+posta+bagaj) trafik gerçekleştirmeleri (Kaynak; DHMİ)

Ülkemiz yolcu trafiğinde yaşanan artış, son birkaç yıldır toplam kargo trafiğine de yansımaya başlamıştır. 2014 yılında iç hatlarda 104.941 ton, dış hatlarda 737.300 ton olmak üzere toplam **842.241 ton** kargo taşımacılığı gerçekleşmiştir. 2014/2013 yılları artış oranı %15,1'dir. (Grafik-2.10).

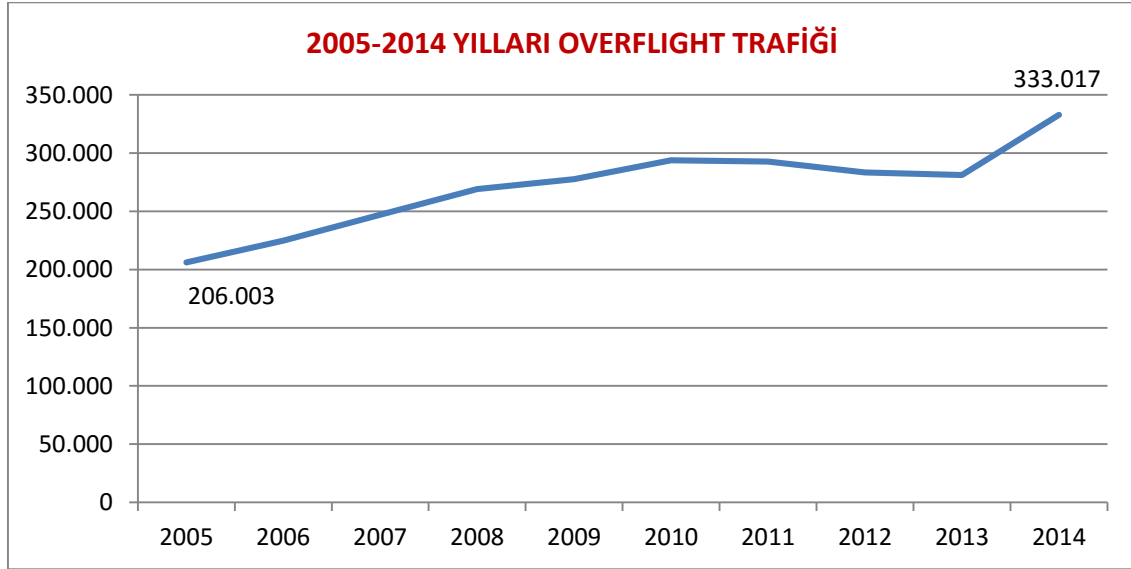

Grafik-2.10: 2005-2014 iç hat-dış hat kargo trafik gerçekleşmeleri (Kaynak; DHMİ)

Taşınan kargonun çok önemli bir kısmı İstanbul Atatürk Havalimanı odaklıdır. Atatürk Havalimanı'nda Türkiye toplamının %87'si olan 728.484 ton kargo işlem görmüştür.

İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'nda 39.446, İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nda 23.043, Ankara Esenboğa Havalimanı'nda da 18.917, Antalya Havalimanı'nda 7.867 ton, Adana Havalimanı'nda ise 6.184 ton kargo işlem görmüştür.

Overflight uçak trafiği 2013 yılında 2012 yılına göre %0,8 azalma ile 281.178 uçak olarak gerçekteşmişti. 2014 yılında ise Ukrayna Krizinden kaynaklı %18,4 artış ile **333.017** uçak olarak gerçekteşmiştir (Grafik-2.11).

Grafik-2.11: 2005-2014 overflight uçak trafik gerçekleşmeleri (Kaynak; DHMİ)

2.3. Türkiye'nin Dünya ve Avrupa'daki Yeri

2012 yılında yolcu bazında Avrupa sıralamasında 6. olan ülkemiz 2013 yılında İtalya'yı geride bırakarak Avrupa'da 5. sıraya yerleřmiřti¹⁰ 2014 yılında ise Almanya ve İtalya'yı geride bırakarak 2 basamak ilerlemiş ve 3. sıraya yerleşmiştir. ENAC 2014 yılı havalimanları yolcu verilerine göre, yolcu sayısı sıralamasında İstanbul Atatürk Havalimanı gerçekteşen %10,5 yolcu artışı ile Dünya'da 13., Avrupa'da ise 4. sırada yer almıştır.

¹⁰ ACI Pax Flash Passenger 2014 Report (<http://www.aci.aero>)

TÜRKİYE'NİN HAVAYOLU YOLCU TRAFİĞİ BAZINDA AVRUPA'DAKİ YERİ

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ÜLKELER
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1 İNGİLTERE
4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	3	2	2 FRANSA
7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	3	3 TÜRKİYE
3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4 ALMANYA
5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	6	5	5 İTALYA
8	8	9	9	8	7	7	7	7	7	7	6	6 RUSYA
2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	4	7	7 İSPANYA
9	10	10	10	9	10	9	9	9	9	9	8	8 NORVEÇ
10										10	9	9 İSVEÇ
6	7	7	7	7	9	8	8	8	8	8	10	10 HOLLANDA

TÜRKİYE'NİN HAVAYOLU YOLCU TRAFİĞİ BAZINDA DÜNYADAKİ YERİ

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ÜLKELER
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1 ABD
8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2 ÇİN
3	4	4	4	4	4	5	5	6	6	6	3	3 JAPONYA
2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4 İNGİLTERE
9	10	9	9	9	10	8	6	5	5	5	5	5 BREZİLYA
6	7	3	7	7	7	7	9	9	9	9	6	6 FRANSA
18	16	16	15	16	14	13	13	12	12	11	9	9 TÜRKİYE
16	19	15	17		17	16	16	15	14	7	8	8 ENDONEZYA
5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	9	9 ALMANYA
7	8	8	8	8	9	9	8	10	10	13	10	10 İTALYA
20	20			19	18	17	17	17	15	13	11	11 RUSYA
4	6	6	6	6	6	6	7	7	7	14	12	12 İSPANYA
10	11	11	11	12	8	12	12	13	13	15	13	13 KANADA
15	14	13	12	11	12	11	11	8	8	10	14	14 HİNDİSTAN
12	13	14	14	14	15	15	14	14	16	16	15	15 KORE

DÜNYA YOLCU TRAFİĞİ SIRALAMASI

2010 YILI	2011 YILI	2012 YILI	2013 YILI	2014 YILI		HAVALİMANI KODU	ÜLKE	HAVALİMANI	2014 YILI YOLCU TRAFİĞİ	ARTIŞ 14/13 (%)
1	1	1	1	1	→	ATL	UNST	ATLANTA GA	96.178.898	1,9
2	2	2	2	2	→	PEK	CHIN	BEIJING	86.128.313	2,9
4	3	3	3	3	→	LHR	UNKG	LONDON-HEATHROW	73.405.330	1,4
5	5	4	4	4	→	TYO	JAPN	TOKYO	72.826.862	5,7
6	6	6	6	5	↑	LAX	UNST	LOS ANGELES-INTL	70.662.212	6,0
13	13	9	7	6	↑	DXB	UNAR	DUBAI	70.475.636	6,0
3	4	5	5	7	↓	ORD	UNST	CHICAGO-O'HARE	70.015.746	4,8
7	7	7	8	8	→	PAR	FRAN	PARIS-DE GAULLE	63.813.756	2,8
8	8	8	10	9	↑	DFW	UNST	DALLAS-FORT WORTH	63.523.685	5,1
11	10	11	11	10	↑	HKG	CHIN	HONG KONG	63.367.000	5,8
9	9	10	12	11	↑	FRA	GERM	FRANKFURT	59.566.132	2,6
16	12	12	9	12	↓	JKT	INDO	JAKARTA	57.005.406	-5,2
38	30	21	18	13	↑	IST	TÜRKİYE	İSTANBUL-ATATÜRK	56.715.541	10,5
61	55	59	58	60	↓	AYT	TÜRKİYE	ANTALYA	28.498.790	4,5
126	109	107	94	70	↑	SAW	TÜRKİYE	İSTANBUL-SABİHA GÖKÇEN	23.510.637	26,3
182	172	156	148	151	↓	ESB	TÜRKİYE	ANKARA-ESENBOĞA	11.073.749	0,9
189	170	154	155	153	↑	ADB	TÜRKİYE	İZMİR-ADNAN MENDERES	11.000.775	7,2
356	338	319	298	298	→	ADA	TÜRKİYE	ADANA	4.723.463	8,5
301	310	313	311	320	↓	DLM	TÜRKİYE	MUĞLA-DALAMAN	4.334.410	6,2
341	329	335	334	344	↓	BXN	TÜRKİYE	MUĞLA MİLAS-BODRUM	3.871.555	6,1
426	402	406	397	411	↓	TZX	TÜRKİYE	TRABZON	2.781.013	6,0

Kaynak : WorldWideAirTraffic2014_ENAC

Son 12 yılda havacılık dünyada yılda ortalama % 5 büyürken, Türkiye'de % 14,5 seviyesinde büyümüştür. Türkiye, dünya ortalamasının 3 katına yakın büyüme performansına sahiptir. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede havacılık sektöründe kriz yaşanırken, şirketler küçülmeye giderken, Türkiye'de havacılık sektörü büyümeyi sürdürmektedir. Türkiye taşınan ton*km ölçeğinde 2003 yılında dünya sıralamasında 30 uncu sırada iken 2013 yılında 15 inci sıraya, Avrupa'da ise 5 inci sıraya yükselmiştir.

AVRUPA YOLCU TRAFİĞİ SIRALAMASI

2010 YILI	2011 YILI	2012 YILI	2013 YILI	2014 YILI		HAVALİMANI KODU	ÜLKE	HAVALİMANI	2014 YILI YOLCU TRAFİĞİ	ARTIŞ 14/13 (%)
1	1	1	1	1	→	LHR	UNKG	LONDON-HEATHROW	73.405.330	1,4
2	2	2	2	2	→	CDG	FRAN	PARIS-CHARLES DE GAULLE	63.813.756	2,8
3	3	3	3	3	→	FRA	GERF	FRANKFURT	59.566.132	2,6
8	8	6	5	4	↑	IST	TURK	İSTANBUL-ATATÜRK	56.715.541	10,5
5	4	4	4	5	↓	AMS	NETH	AMSTERDAM	54.978.023	4,6
4	5	5	6	6	→	MAD	SPAN	MADRID-BARAJAS	41.810.167	5,3
7	6	7	7	7	→	MUC	GERF	MUNICH	39.700.515	2,7
6	7	8	8	8	→	FCO	ITAL	ROME-DE VINCI	38.506.467	6,5
9	10	10	9	9	→	LGW	UNKG	LONDON-GATWICK	38.103.667	7,5
10	9	9	10	10	→	BCN	SPAN	BARCELONA	37.540.326	6,6
13	12	11	11	11	→	DME	RUSF	MOSCOW - DOMODEDOVO	33.039.531	7,4
18	18	13	12	12	→	SVO	RUSF	MOSCOW - SHEREMETYEVO	31.567.974	7,9
14	13	14	14	14	→	AYT	TURK	ANTALYA	28.498.790	4,5
35	33	30	27	18	↑	SAW	TURK	İSTANBUL-SABİHA GÖKÇEN	23.510.637	26,3
53	51	43	42	39	↑	ADB	TURK	ANKARA-ESENBOĞA	11.073.749	0,9
50	52	45	39	40	↓	ESB	TURK	İZMİR-ADNAN MENDERES	11.000.775	7,2
92	96	94	93	83	↑	DLM	TURK	ADANA	4.723.463	8,5
111	107	97	85	96	↓	ADA	TURK	MUĞLA-DALAMAN	4.334.410	6,2
104	103	103	102	105	↓	BXN	TURK	MUĞLA MİLAS-BODRUM	3.871.555	6,1
134	132	125	125	125	→	TZX	TURK	TRABZON	2.781.013	6,0

Kaynak : WorldWideAirTraffic2014_ENAC

2.4. Türkiye’de Kısa Dönem Öngörüler

DHİM Genel Müdürlüğü tarafından 2014 yılı Ekim Ayı itibariyle yapılan çalışmalara göre, önümüzdeki 3 yıla ilişkin trafik öngörülerini aşağıda verilmiştir. Buna göre 2015/2014 yolcu trafik artış oranı %13, takip eden 2 yıl da ise %10 ve %9 (Tablo-2.2), 2015-2017 toplam uçak trafik artış da takip eden 3 yıl için sırasıyla %9, %7 ve %6 olarak tahmin edilmektedir (Tablo-2.3).

YOLCU TRAFİĞİ ARTIŞ ÖNGÖRÜLERİ						
YILLAR	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	ARTIŞ		
				İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM
2014	85.416.166	80.304.068	165.720.234	11%	12%	10%
2015	97.010.136	89.590.574	186.600.710	14%	12%	13%
2016	107.218.322	97.570.881	204.789.203	11%	9%	10%
2017	117.449.797	105.569.392	223.019.189	10%	8%	9%

Tablo-2.2: Türkiye kısa dönem yolcu trafik öngörüsü (Kaynak; DHİM)

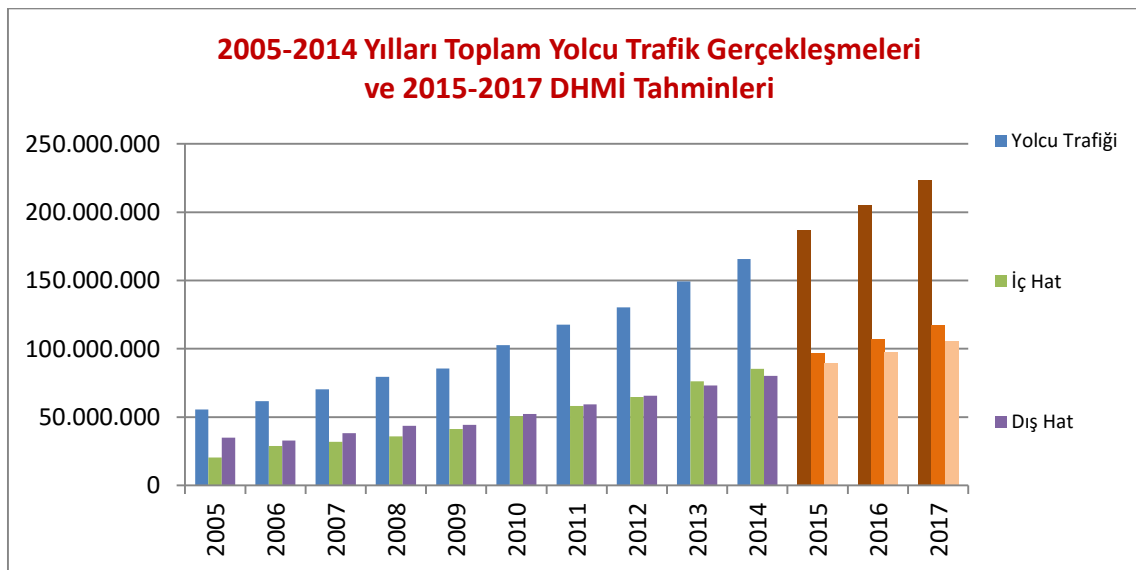
UÇAK TRAFİĞİ ARTIŞ ÖNGÖRÜLERİ						
YILLAR	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	ARTIŞ		
				İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM
2014	754.259	591.695	1.345.954	10%	9%	10%
2015	834.191	629.837	1.464.028	11%	6%	9%
2016	895.750	665.889	1.561.639	7%	6%	7%
2017	955.792	701.051	1.656.843	7%	5%	6%

Tablo-2.3: Türkiye kısa dönem uçak trafik öngörüsü (Kaynak; DHMİ)

İç hat yolcu sayısındaki artışta, daha öncede belirtildiği üzere, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının “Her Türk vatandaşı uçağa binecek” hedef ve uygulamaları en önemli etkenlerdir. Bu çalışmalar çerçevesinde, yeni havalimanları yapılması, bölgesel havacılık uygulamalarının ve ekonomik bölgesel havalimanı projelerinin geliştirilmesi ile Türkiye’nin tüm coğrafyasının kapsanmasına çalışılmaktadır.

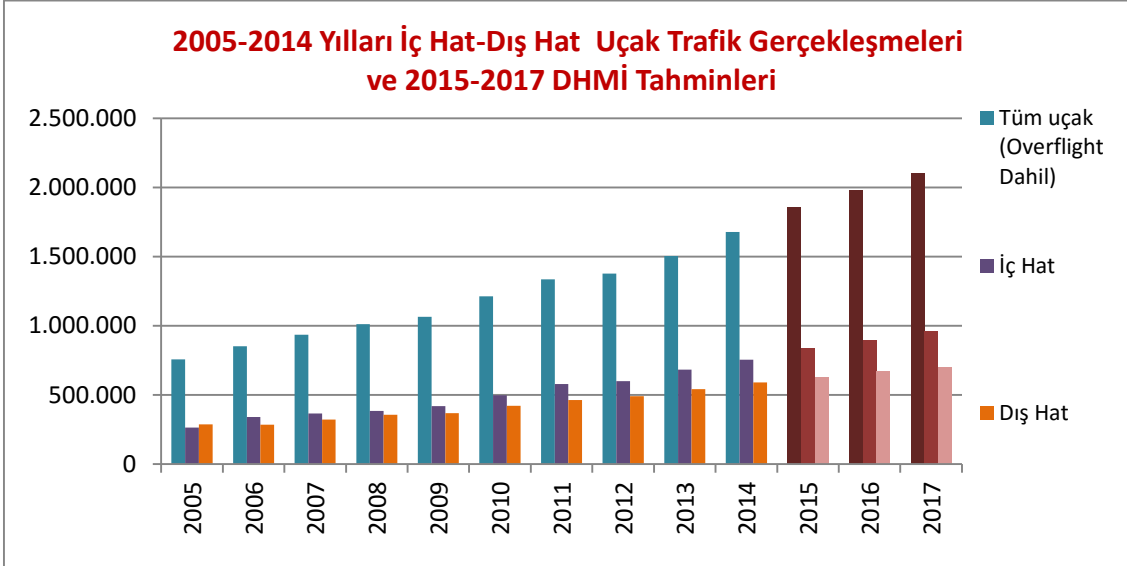
Dış hat yolcu sayısının artışındaki önemli etkenler ise, sefer yapılan yurt dışı merkezler sayısında ve frekanslarda sağlanan gelişmeler ile süreklilik gösteren turizm taşımacılığıdır.

DHMİ Genel Müdürlüğü kısa dönem tahminlerinde, 2015 yılında iç hat yolcu sayısının 97.010.136, dış hat yolcu sayısının ise 89.590.574 olmak üzere toplamda 186.600.710 yolcuya ulaşılmasını öngörmektedir (Grafik-2.12).

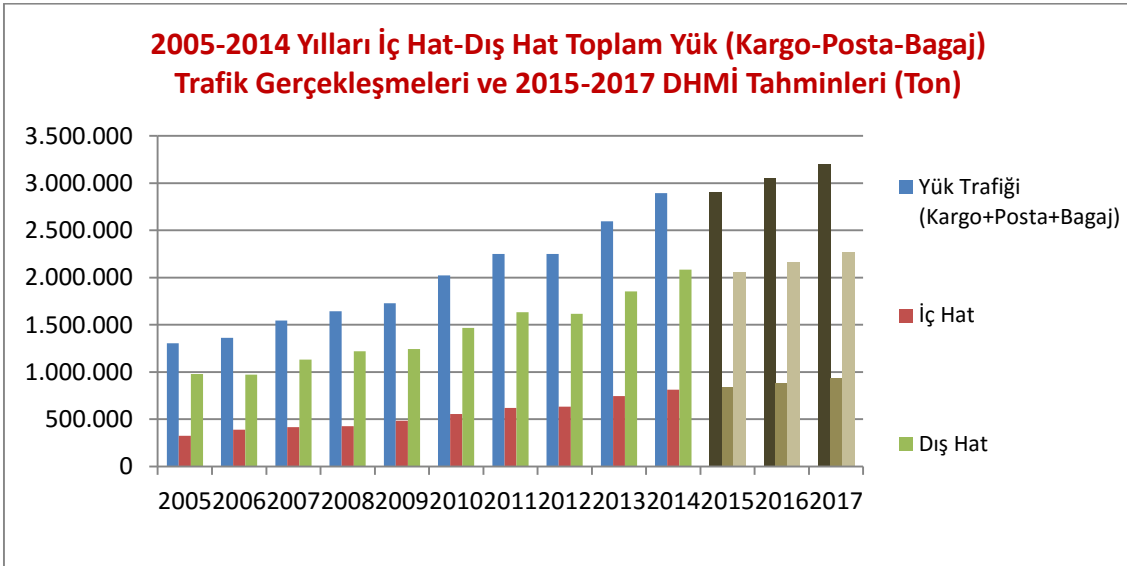
Grafik-2.12: 2005-2014 iç hat – dış hat yolcu trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri (Kaynak; DHMİ)

DHMI Genel Müdürlüğü, mevcut eğilimin sürmesi durumunda 2015 yılında, toplamda (overflight dahil) 1,9 milyon uçak trafiğine ulaşılacağını öngörmektedir (Grafik-2.13).

Grafik-2.13: 2005-2014 iç hat-dış hat uçak trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri (Kaynak; DHMİ)

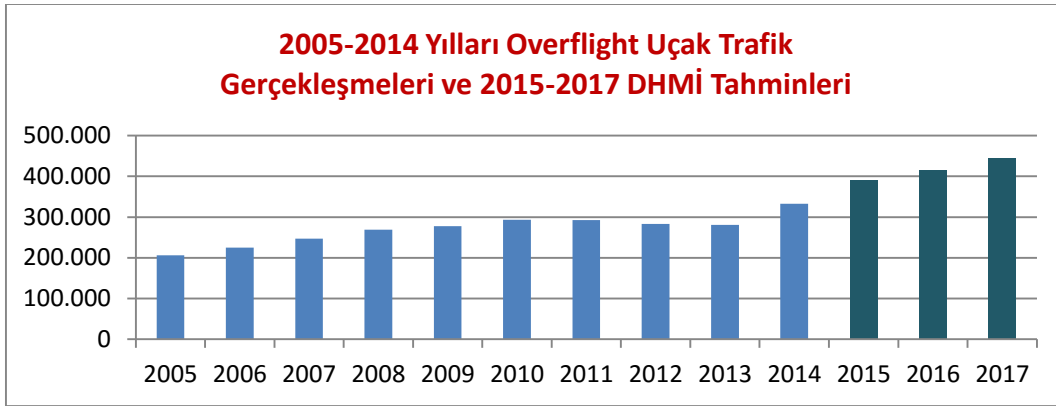
Dış hat yük trafiği, 2008-2009 yıllarında durağanlaşmasına rağmen, izleyen yıllarda artış içine girmiş olup bu artışın iç hat yük trafiği ile birlikte sürmesi beklenmektedir (Grafik-2.14).

Grafik-2.14: 2005-2014 iç hat-dış hat yük (kargo, posta, bagaj) trafik gerçekleştirmeleri ile 2015-2017 DHMİ tahminleri (Kaynak; DHMİ)

2010–2011 yıllarında Kuzey Afrika'da ve Ortadoğu'da yaşanan siyasi gelişmeler, yalnızca bu ülkeleri değil, bu ülkelerle ticaret ve turizm alanlarında ilişkide olan diğer ülkeleri de etkilemiştir ve etkilemektedir. Kriz sonrası dönemde Avrupa hava ulaştırma sektöründe problemlili bir süreç başlamış, Türkiye'nin overflight uçak trafiği de bu duruma paralel olarak azalmıştır. Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde durumun normalleşmesiyle, overflight uçuş trafiğinde iyileşme olması beklenmektedir.

Overflight uçak trafiği 2013 yılında 2012 yılına göre %0,8 azalma ile 281.178 uçak olarak gerçekleşmişti. 2014 yılında yaşanan Ukrayna Krizi ise ülkemiz overflight trafiğini önemli ölçüde artırmıştır (Grafik-2.15). İzleyen yıllarda da artış beklenmektedir.

Grafik-2.15: 2005-2014 overflight uçak trafik gerçekleştirmeleri 2015-2017 DHMİ tahminleri (Kaynak; DHMİ)

2.5. Türkiye Havayolu Ulaşımına Dair Uluslararası Öngörüler

ICAO, IATA vb. uluslararası kuruluşlar ile uçak imalatçıları kısa, orta ve uzun dönem tahminlerini genelde bölgesel bazda vermekte, ülke detayına girmemektedirler.

ICAO, 2030 yılında havayolu tarifeli yolcu trafiğinin bugünkünün iki katına çıkarak 6,4 milyara ulaşacağını tahmin etmektedir. IATA öngörülerini de benzer şekildedir.

2033 yılına kadarki yolcu trafiğinde Airbus¹¹, yıllık %4,7 ortalama artış, Boeing¹² ise yıllık %5 ortalama artış beklemektedir.

¹¹Airbus, Global Market Forecast, Flying on Demand, 2014-2033, Booklet
(file:///C:/Users/Pc/Downloads/Airbus_GMF_booklet_2014-2033_01%20(1).pdf)

¹² Boeing, Current Market Outlook, 2014-2033
(http://www.boeing.com/assets/pdf/commercial/cmo/pdf/Boeing_Current_Market_Outlook_2014.pdf)

Ülkemize ilişkin büyüme verileri en sağlıklı olarak EUROCONTROL tahminlerinde yer almaktadır. 2015-2021 tahminlerinde Türkiye'nin dinamik bir büyüme eğilimi içinde olacağı ve Avrupa hava trafiğine en çok katkı sağlayacak ülke konumunu sürdüreceği öngörülmüştür¹³. Özellikle Avrupa'daki tüm ulaşım ağını etkileyecek olan İstanbul 3. Havalimanının aktif hale gelmesi ile Türkiye'deki kapasite artışı sayesinde Avrupa hava trafiğinin yılda ortalama %2,5 olan büyüme beklentisinin %2,8'e yükselmesi beklenmektedir. EUROCONTROL tarafından Türkiye hava trafiğinde 2015 yılında %5, 2016 yılında ise %6,6 büyüme öngörülmektedir. Orta dönem tahminlerinde ise Türkiye'nin hızlı bir büyüme gerçekleştirmeye devam ederek (ortalama büyüme oranı %6) Avrupa'daki büyümeye önemli katkı sağlamaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Diğer uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan tahmin çalışmalarında da, ülkemiz yolcu ve uçak trafiğindeki istikrarlı büyümenin devam edeceğine işaret edilmektedir.

¹³ EUROCONTROL, Flight Movements and Service Units 2015 – 2021 (<https://www.eurocontrol.int>)

2.6. Kuruluşumuz Tarafından Son Dönem İçerisinde Çalışmaları Tamamlanan /Devam Eden Önemli Öz Kaynak Projeleri

Kuruluşumuz işletmesinde bulunan havalimanlarında terminal binalarının yapımında bölgesel özellikler dikkate alınarak çevreci bir yaklaşımla inşa edilmelerine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda; gerek öz kaynak gerekse KÖİ Modeli ile terminal binaları yenilenmiş standartları ve kapasitelerinin artırılması sağlanmıştır.

Bu kapsamda Son 12 yılda Ülkemize gelen yabancıların ilk karşılaştıkları yer olan terminal binaları ile tüm havalimanlarımızın çehresi değişmiştir. 2014 Yılı sonuna kadar 33 terminal binası yenilenerek hizmete sunulmuştur.

2014 yılında Kars-Harakani, Balıkesir-Koca Seyit, Mardin ve Konya Havalimanı Terminal Binaları tamamlanarak hizmete verilmiştir.

Yine 2015 yılında Ağrı Havalimanı terminal binası tamamlanarak hizmete verilmiş, yıl içerisinde hizmete sunulması hedeflenen, Van-Ferit Melen ile Diyarbakır Havalimanı terminal binaları çalışmaları da devam etmektedir. 2015 yılı içerisinde çalışmalarına başlanılmış olan Sinop ve Çanakkale Havalimanı terminal binaları yapım çalışmaları da devam etmektedir. Kahramanmaraş Havalimanı ile Muş Havalimanı Terminal Binası Mükemmel Tesisleri İşine ait ihale süreçleri devam etmektedir.

Havalimanlarımızın altyapılarına yönelik olarak; uluslararası standartların yükseltilmesi hedeflenmiş ve 2014 yılı sonuna kadar 59 havalimanı PAT sahalarının standartları da yükseltilerek hizmet kalitesinin artırılması sağlanmıştır.

2015 yılı içerisinde Atatürk Havalimanı PAT sahaları yapım çalışmaları devam etmekte olup, Esenboğa, Adnan Menderes, Kars-Harakani ve Gaziantep Havalimanlarının PAT sahalarının yapım çalışmalarına yönelik ihale hazırlık çalışmaları ise devam etmektedir. Savunma Sanayi Müsteşarlığı ile yapılan Protokol kapsamında Sabiha Gökçen Havalimanı 2. Pist Mükemimleri 1.Etap İşine yönelik yer teslimi yapılarak çalışmalarına başlanılmıştır.

KÖİ Projeleri

Tamamlanan Yap-İşlet-Devret Projeleri:

- Antalya Havalimanı I. Dış Hatlar Terminal Binası ve Mükemimleri Projesi:

- Atatürk Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Antalya Havalimanı II. Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Dalaman Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Esenboğa Havalimanı Yeni İç-Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Adnan Menderes Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Milas-Bodrum Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası ve Mütemmimleri Projesi:
- Zafer Havalimanı:

Yapım Dönemi Devam Eden Projeler:

- **Çukurova Havalimanı:**

Adana Mersin illeri arasında Kargılı mevkiinde inşa edilecek olan Çukurova Havalimanının ihalesi 15.12.2011 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, İhaleyi 9 yıl 10 ay 10 gün işletme süresi teklifi ile Çukurova Bölgesel Havaalanı Yatırım Yapım ve İşletme A.Ş. kazanmıştır. Bilahare kazanan Şirket ile İdaremiz arasında imzalanan Uygulama Sözleşmesi 07.03.2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olup, 36 aylık yapım dönemi başlatılmıştır.

Bugün itibarıyla inşaatta %17 gerçekleştirme seviyelerine ulaşmış; ancak finansman sorunları nedeniyle inşaat durma noktasına gelmiştir. Bu sorunu aşmak üzere Çukurova Bölgesel Havaalanı Yatırım Yapım ve İşletme A.Ş. tarafından hisse devri talep edilmiş ve söz konusu devir Genel Müdürlüğümüzce uygun görülmüş bilahare Görevli Şirketin hisse devrinin gerçekleştirildiğine dair Ankara Ticaret Sicil Müdürlüğünden alınan belge Kuruluşumuza intikal etmiş olup, Görevli Şirketçe önümüzdeki günlerde inşaat çalışmalarına başlanılacağı hususunda da şifahi bilgi edinilmiştir.

➤ **İstanbul Yeni Havalimanı Projesi:**

İstanbul Yeni Havalimanı Projesinin, ihalesi 03.05.2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kazanan Şirket "İGA Havalimanı İşletmesi Anonim Şirketi" ile İdaremiz arasında 19.11.2013 tarihinde Uygulama Sözleşmesi imzalanmıştır.

Gelinen bu günkü aşamada; projenin gerçekleştirileceği alanın yer tesliminin yapılabilmesi için gerekli olan kesin orman izni alınmış olup, Sözleşme gereği, Görevli Şirkete 01.05.2015 tarihinde yer teslimi yapılarak 42 aylık yatırım dönemi başlatılmıştır.

Kirala/İşlet Devret (KİD) Projeleri

"Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair" 5335 sayılı Kanun; 27.4.2005 Tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu Kanunun 33. Maddesi kapsamında; Kuruluşumuzun işletiminde bulunan havaalanları ile işletme dönemlerinin sonundan itibaren Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde yaptırılarak işletimi özel sektöre verilen terminallerin ve/veya işletme hakkının verilmesi yöntemi ile ihale yoluyla özel hukuk tüzel kişilerine 49 yılı geçmemek üzere ihale edilmek suretiyle devri konusunda Kuruluşumuzu yetkilendirmiştir.

Bu çerçevede;

- Atatürk Havalimanı Dış Ve İç Hatlar Terminal Binası, Katlı Otopark İle Genel Havacılık Terminali,
- Antalya Havalimanı; I. Ve II. Etap Dış Hatlar Terminalleri, Cıp Binası, İç Hatlar Terminali İle Bu Terminallere Ait Müteemmimleri,
- Zonguldak-Çaycuma Havalimanı,
- Gazipaşa/Alanya Havalimanı,
- İzmir Adnan Menderes Havalimanı Mevcut Dış Hatlar Terminali, CİP, İç Hatlar Terminali Ve Müteemmimleri,
- Aydın-Çıldır Havalimanı,

- Dalaman Havalimanı Mevcut Dış Hatlar Terminali, İç Hatlar Terminali Ve Mütemmimleri, Milas-Bodrum Havalimanı Dış Hatlar Terminali, CIP/Genel Havacılık Terminali, İç Hatlar Terminali Ve Mütemmimleri

2.7. Kuruluşumuz Havalimanlarının Aldığı Uluslararası Ödüller

- **İstanbul Atatürk Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**
 - “Yeni Rotalar Kazandıran Havalimanı” : Euro Annies 2014
 - “Yolcu Trafiği en çok artan Havalimanı” : Euro Annies 2013
 - “Güney Avrupa'nın en iyi Havalimanı” 2013: Skytrax, Genevre
 - “Yılın Havalimanı” 2013: ATN News Ödülleri, Kanada
 - “Transit Uçuşların Cazibe Merkezi” 2009-2010: En iyi 50 Seyahat Merkezi Ödülleri, Monocle Dergisi
 - “Güney Avrupa'nın En İyi 2. Havalimanı” 2009 İngiltere-Skytrax
 - “Yüksek Övgüye Değer Ödülü” 2007: 13. Dünya Güzergâh Geliştirme Forumu, Routes
 - “En İyi 2. Havalimanı” 2003: www.travelquality.com
 - “Avrupa'nın En Konforlu Dış Hatlar Terminali” 2002: Deutsche Aeroconsult
 - “Mühendislik Akademi Ödülü” 2002: ACEC-Amerikan Mühendislik Konseyi
 - “Orta Doğu ve Balkanlar'ın En Güvenli Havalimanı” 2001: Amerikan Sivil Havacılık Otoritesi (FAA)
- **İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**
 - Çevreci uygulamalarıyla öne çıkan Adnan Menderes Havalimanı, ACI (Airports Council International) Europe Karbon Akreditasyonu programında izleme seviyesinden azaltma seviyesine yükselerek, “Avrupanın Çevreye En Duyarlı Havalimanı” seçilmiştir.
 - Ekolojik ve Yenilik Açısından En İyi Havalimanı” Emerging Markets Airport Awards 2011
 - “Eko-Yenilik Ödülü” 2010: ACI Europa
 - “Yeşil Havalimanı dalında 1. Havalimanı” DOHA Havacılık-2009-KATAR
- **Ankara Esenboğa Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**
 - “5-10 milyon yolcu” kategorisinde “En Hızlı Büyüyen Havalimanı” dalında ikincilik: Euro Annies 2014
 - “Avrupa'nın en iyi havalimanı” 2009: ACI (Airports Council International)

➤ **Antalya Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**

- 2013 yılında "Karbon Akreditasyon" programında "optimizasyon" seviyesine ikinci kere ulaşan Antalya Havalimanı Türkiye'de bu seviyeye ulaşan ilk ve tek havalimanı olmakla birlikte Avrupa'da da bu seviyeye ulaşan dokuz kurum arasında yer almıştır.

- 2012 yılında yapılan Dünyanın karbon salınımı en düşük 8 havalimanı arasına girmeyi başaran Antalya Havalimanı, "Havalimanı Karbon Akreditasyon Optimisation" sertifikası ile ödüllendirilmiştir.

- Antalya Havalimanı 2011 yılında Avrupa Havalimanları Birliği (ACI Europe) tarafından "10-25 milyon yolcu" kategorisinde "Avrupa'nın En İyi Havalimanı" seçilmiştir.

- Sürdüğü çevre yönetim sistemleri ve kalite politikalarıyla İş Sağlığı, Kalite Yönetimi, Çevre Yönetimi ve Müşteri Memnuniyeti alanlarında dört farklı TSE belgesine sahip tek havalimanı olan ICF Airports Antalya Havalimanı, bir defa da karbon emisyonu azaltımından ötürü 17 Haziran 2011 tarihinde Lizbon'da ACI Avrupa tarafından belgelendirilmiştir.

➤ **Muğla Dalaman Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**

- Mimarisiyle 2006 yılında Londra'da "Çevreye Duyarlılık" ödülü kazanmıştır. Ayrıca; Havalimanımızın Dış Hatlar Yolcu Terminali hizmete girdiği 2006 yılında "Dünya'nın En İyi Terminaleri" sıralamasında 13 üncü sırada yer almıştır.

➤ **Muğla Milas-Bodrum Havalimanı'nın Aldığı Uluslararası Ödüller**

- WAF – Dünya Mimarlık Festivalinde, Milas-Bodrum Uluslararası Havalimanı projemiz yarışmaya katıldığı "Ulaşım" kategorisinde 2012 yılının büyük ödülüne layık bulunmuştur.

2.8. Kuruluşumuzun Aldığı Ödüller

- 17 – 19 Kasım 2013 tarihlerinde İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlenen ve beş ayrı kıtadan katılımcı kuruluşlarını iştirak ettiği Toplam Kalite Yönetimi ana başlıklı toplantıya DHMİ Genel Müdürlüğü de katıldı.Toplantıda küresel anlamda kalite yönetimi yaklaşımları ele alındı.50'den fazla ülkeden 70'in üzerinde kuruluşun değerlendirmeye alındığı organizasyon sonucu 'Toplam Kalite Yönetimi' ödülünü almaya layık görüldü.
- Merkezi İspanya Madrid'te bulunan Ticaret Liderleri Kulübü Seçim Komitesi, yapılan değerlendirmeler sonucunda bu yıl Hava Ulaştırma alanında, Devlet Hava Meydanları İşletmesi'ni, 14.Uluslararası Ulaştırma Ödülü'ne (2011, Yeni Milenyum Ödülü) layık görmüştür.
- Ekovitrin Dergisi tarafından, her yıl düzenlenen "YILIN STARLARI" 2011 yılı yarışması sonucu DHMİ Genel Müdürlüğü, diğer kamu kuruluşlarını geride bırakarak "YILIN KAMU KURULUŞU" seçilmişti.
- 2010 yılı Kurumlar Vergisi rekortmenleri arasında bankacılık sektörünün yer aldığı ilk sıralarda Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü toplam 149 milyon 248 bin TL ile Kamu Kurumları arasında 7. sırada yer alarak gösterdiği olağanüstü performansı ile Ülke ekonomisine olan katkısını artırarak devam etmiştir.

3. Genel Değerlendirme

Yaşanan ve yaşanmakta olan tüm ekonomik krizler ve diğer olumsuzluklara rağmen, havayolu ulaşımı dünyada ve ülkemizde büyümesini istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir.

Dünyada havayolu ile yolcu ve kargo taşımacılığı 2014 yılında da hız kesmeden büyümesine devam ederek tarihin en yüksek değerlerine ulaşmıştır. ICAO tarafından yayınlanan kesin olmayan ilk verilere göre¹⁴ 2013 yılına göre %5,9 artış ile toplam 3,2 milyar tarifeli yolcu taşımacılığı (gelen-giden 6,4 milyar) gerçekleşmiş, 2014 yılı tarifeli uçak kalkış sayısı da, tüm zamanların en yükseği olarak 33 milyona ulaşmıştır. Dünya kargo trafiğinde de 2013 yılına göre yük ton-km. bazında %4,6 artış yaşanmıştır.

Türkiye’de de, son yıllarda sürekli dünya ortalamalarının üzerinde seyreden yolcu trafik artışları devam etmiş, 2014 yılında bir önceki yıla göre iç hat yolcu trafiği %12,2 artış ile 85.416.166’ya, dış hat yolcu trafiği de %9,6 artış ile 80.304.068’e ulaşmıştır. Bu şekilde 2014 yılı toplam yolcu trafiği %10,9 artış ile 165.720.234 olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemiz sivil havacılık sektörü, ekonomik krizlerin de yaşandığı son yıllarda iyi fırsat değerlendirmeleriyle havayolu taşımacılığı, havalimanları-terminal tesisleri ve işletmeciliği, yer hizmetleri, ikram hizmetleri, bakım-onarım-yenileme hizmetleri, tasarım/imalat ve eğitim alanlarında önemli düzeyde gelişme göstermiş, bölgemizde sağlıklı, hızlı ve istikrarlı bir büyüme yakalanmıştır.

Gerek uluslararası, gerekse ulusal tahmin öngörülerini, dünya ortalamalarının çok üzerinde olan bu gelişmenin önümüzdeki yıllar için de – belirli bir oranda - devam edeceğini göstermektedir. Özellikle, İstanbul’un dünyada önemli havacılık mega merkezleri içinde yer alması beklenmektedir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de sivil havacılık ve turizm sektörleri birbirini destekler şekilde gelişmektedir. Ülkemize gelen turistlerin %70’i hava yolunu tercih etmektedir. 2014 yılında turist sayısı 41 milyonu, harcama miktarı da 31 milyonu geçmiştir¹⁵. Turist sayısındaki artışın önümüzdeki yıllarda da artması beklenmektedir. Ancak Rusya’da yaşanan ekonomik krizin özellikle ülkemize bu bölgeden gelecek turist sayısında azalmaya neden olması muhtemel olup teşvik edici önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

¹⁴ ICAO Basın Bülteni; 18 Aralık 2014 (<http://www.icao.int/Newsroom/Pages/Strong-Passenger-Results-and-a-Rebound-for-Freight-Traffic-in-2014.aspx>)

¹⁵ TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)(<http://www.tuik.gov.tr/>)

2014 yılında sektör satış gelirleri toplamı 24 milyar ABD dolarına yaklaşmış, personel sayısı 180 bini geçmiştir. Bu büyümenin ülke ekonomimiz üzerinde gittikçe artan önemli bir katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Türkiye, bölgesinde sivil havacılık merkezi olma yolunda hızla ilerlemekte iken, daha da gelişecek olan yolcu/kargo taşımacılık faaliyetlerinin yanı sıra özellikle uçak bakım-onarım-yenileme hizmetleri ve havacılık eğitimlerinde lider konumuna gelecek teknik alt yapı ve personele sahip durumdadır.

Ancak, bu gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir olup alt yapı yatırımları aksatılmamalı, eğitim kalitesi ve yetişmiş personel sayısı ödün vermeden geliştirilmeye devam etmelidir.

Sonuç olarak, Türk sivil havacılığı, gerek yolcu ve yük taşımacılığı, gerekse eğitim, bakım-onarım-yenileme ve imalat sanayi olarak bölgesinde ve dünyada önemli bir yerde olmaya devam edecek ve daha da gelişerek mevcut konumunu güçlendirecektir.

4. Kaynaklar

- ACI Pax Flash Passenger 2014 Report (<http://www.aci.aero>)
- Airbus web sitesi (<http://www.airbus.com>)
- Airbus, Global Market Forecast, Flying on Demand, 2014-2033, Booklet (file:///C:/Users/Pc/Downloads/Airbus_GMF_booklet_2014-2033_01%20(1).pdf)
- Boeing web sitesi (<http://www.boeing.com>)
- Boeing, Current Market Outlook, 2014-2033 (http://www.boeing.com/assets/pdf/commercial/cmo/pdf/Boeing_Current_Market_Outlook_2014.pdf)
- EUROCONTROL, Flight Movements and Service Units 2015 – 2021 (<https://www.eurocontrol.int>)
- EUROCONTROL Skyway Magazine- Spring 2015 (<https://www.eurocontrol.int/publications/skyway-no-62-spring-2015>)
- EUROCONTROL Interactive Dashboard Verisi
- IATA; Aralık 2014, Airline Profitability Improves with Falling Oil Prices (<http://www.iata.org/pr/Pages/2014-12-10-01.aspx>)
- IATA; Aralık 2014, Airline Forecasts (<http://www.iata.org/whatwedo/Documents/economics/Central-forecast-Dec-2014-Figures.pdf>)
- ICAO Basın Bülteni; 18 Aralık 2014 (<http://www.icao.int/Newsroom/Pages/Strong-Passenger-Results-and-a-Rebound-for-Freight-Traffic-in-2014.aspx>)
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)(<http://www.tuik.gov.tr/>)